

אוניברסיטת בן-גוריון בנגב
התוכנית ללימודי אפריקה והתוכנית ללימודי אירופה
שנה"ל תשפ"ו 2025-2026
דה-קולוניזציה באירופה: היבטים תרבותיים, חברתיים ופוליטיים

מס' קורס 192-1-0085
סמסטר אביב, ימי ראשון, 16:15-17:45
2 נקודות זכות
מרצה: ד"ר כרמית וולברג

שעות קבלה: בתיאום מראש, ימי ראשון 14:00-15:00
דואר אלקטרוני: wolbergc@gmail.com

תיאור הקורס

ביוני 2020, במהלך הפגנת Black Lives Matter מפגינים בבריסטול, אנגליה, הפילו את פסלו של אדוארד קולסטון, סוחר עבדים מהמאה ה-17, והשליכו אותו לנמל העיר. אירוע זה הצית דיון ציבורי נרחב ברחבי אירופה על הנצחת העבר הקולוניאלי במרחב הציבורי ועל הצורך בהתמודדות ביקורתית עם מורשת זו. עם תום מלחמת העולם השנייה, תהליך הדה-קולוניזציה התמקד במעבר לעצמאותן המדינית של קולוניות ושטחי החסות של מדינות אירופה באסיה, באיים הקריביים ובאפריקה. אולם, המקרה של הפלת פסלו של קולסטון מדגים כי מעבר לתהליכים פוליטיים אלו, דה-קולוניזציה היא תהליך מורכב הכולל היבטים אינטלקטואליים, כלכליים, חברתיים ותרבותיים, אשר ממשיכים לעצב את מדינות אירופה ואת יחסיהן עם הקולוניות לשעבר.

הקורס יפתח בסקירה היסטורית קצרה של הקולוניאליזם האירופי ותהליכי הדה-קולוניזציה, נעמוד על משמעותה של דה-קולוניזציה בהקשרים שונים ונדון בשאלה האם יחסי החסות הקולוניאליים בין המעצמות למושבותיהן לשעבר אכן הסתיימו. בהמשך, נבחן כיצד העבר הקולוניאלי והמפגש עם המהגרים.ות מהקולוניות לשעבר עיצב ומעצב את החברה האירופאית במדינות כדוגמת צרפת, בריטניה, הולנד ובלגיה תוך כדי ניתוח מעמיק של מקרי בוחן בתחומים מגוונים, כגון יחס המשטרה לקבוצות מהגרים, הדרישה להחזרת להסרת פסלים שמנציחים את העבדות והקולוניאליזם, וכן תביעות לפיצויים בגין נזקי הקולוניאליזם.

באמצעות דיונים, קריאת טקסטים ביקורתיים וניתוח מקרי בוחן, הסטודנטים.ות יפתחו הבנה מעמיקה של האתגרים והמורכבויות הכרוכים בתהליכי דה-קולוניזציה באירופה המודרנית ומחוצה לה.

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה משתתפות.י הקורס יהיו מסוגלות.ים:

1. להכיר את המשמעויות והגישות השונות למושג דה-קולוניזציה.
2. להבין בצורה מעמיקה כיצד יחסי העוצמה בין אירופה לקולוניות לשעבר עדיין מושפעים מהעבר הקולוניאלי.
3. להכיר את המאבקים השונים של קבוצות מיעוטים ומהגרים מן הקולוניות לשעבר למען אזרחות שוויונית במדינות אירופה.
4. לבחון באופן ביקורתי את השלכות הקולוניאליזם על עיצוב הפוליטיקה, החברה והתרבות האירופית.

דרישות והרכב ציון הקורס

- נוכחות – **חלה חובת השתתפות במפגשים בכיתת הלימוד ב-80% מהמפגשים (מלבד במקרים פרטניים עם אישורים מתאימים).** לא תתאפשר חפיפת קורסים. במהלך הקורס ישולבו סרטים, הרצאות אורח שהינם חלק אינטגרלי מהקורס, ההשתתפות בהם הנה חלק מחובות הקורס.

- נוכחות, קריאת שוטפת של קריאת החובה והשתתפות פעילה בשיעור - 5%
- הגשת שלוש תגובות קריאה לטקסטים מתוך קריאת החובה ותגובות צפיה לסרט שיוקרן בכיתה - חובה 15%
- עבודה מסכמת – 80%

עבודה סופית

עבודה בהיקף של 2,000-2,300 מילה (בין 5 ל-6 עמודים לערך, לא כולל רשימת מקורות או נספחים). העבודה תתמקד בנייתו מקרה בוחן לבחירת הסטודנטים. **את העבודה יש להגיש עד לתאריך 23.08.2026.** יש לאשר את נושא העבודה מול המרצה **עד לתאריך 18.06.2026.** הנחיות מפורטות לעבודה יועלו לאתר הקורס במודל וידונו במהלך השיעורים.

תגובות קריאה וצפייה

כחלק ממטלות הקורס הסטודנטים נדרשים. **ות להגיש שלוש תגובות קריאה לטקסטים לבחירתכם מתוך קריאת החובה.** התגובות יוגשו החל מהשבוע השלישי לקורס (הטקסטים שניתן להגיש עליהם תגובות קריאה מסומנים בכוכבית). **תגובות הקריאה תוגש יום לפני השיעור שאליו משויך הטקסט עד לשעה 17:00 למייל של המרצה.** בנוסף תוגש תגובת צפייה לסרט שיוקרן בכיתה – מועד ההגשה להגשת תגובת הצפייה מעודכן במודל. תגובות הקריאה והצפייה יעמדו על אורך של כחצי/שלוש רבעי עמוד (שתי פסקאות לערך). התגובות לא יכללו סיכום של הטקסט או הסרט אלא ידיגמו חשיבה רפלקסיבית שלכם. אל מול הטקסט. תוכלו להעלות נקודות למחשבה שהטקסט עורר אצלכם, שאלות נוספות שעולות לכם. בעקבות הקריאה, להדגים כיצד הטקסט מתחבר לאירוע אקטואלי, או כיצד הטיעונים בטקסט באים לידי ביטוי בסרט או סדרה שצפיתם בהם, ספר שקראתם. וכדומה. הטקסטים לקריאה מתוך הטקסטים המופיעים בסילבוס וכן מועדי ההגשה מפורטים בהמשך. על תגובות הקריאה יינתן ציון עובר/לא עובר. **הגשת התגובות הנה חובה ויש להגיש את כל תגובות הקריאה ותגובות הצפייה על מנת לקבל את הציון (15%).**

אתיקה

את מטלות הקורס (תגובות הקריאה והצפייה והעבודה המסכמת) יש להגיש בהתאם **לכללי האתיקה האקדמית המפורטים במזכירות האקדמית.** כלומר: המטלות על כל חלקיהן, אמורות להיות אישיות ומקוריות. במהלך הקורס אנחנו נעבור על כללי האתיקה ושימוש ראוי בבינה מלאכותית בכתבה אקדמית. כללים אלו יהיו רלוונטיים **לקורס זה בלבד** שכן לכל מרצה מדיניות משלו. הנוגע לשימוש בבינה מלאכותית.

*הסילבוס עשוי להשתנות בהתאם למצב הביטחוני והנחיות האוניברסיטה. במידה ונדרש לכך, אעשה את מירב המאמצים לעשות שינויים מינוריים ככל הניתן. סטודנטים. ות שנפגעו מהמצב הביטחוני, משרתי ומשרתות מילואים ובני זוגם. הזקוקים. ות לסיוע או צפויים. ות להיעדר מהשיעורים בגלל נסיבות אלו ואחרות, אבקש לפנות אלי על מנת שאוכל לתת את המענה הנדרש באופן פרטני.

נושאי השיעורים ורשימת קריאה*

רשימת הקריאה מורכבת מקריאת חובה אותה אתם. מתבקשים. ות לקרוא לקראת כל שיעור וחומרי קריאה וצפייה נוספים. כל הטקסטים וחומרי הצפייה נמצאים באתר הקורס במודל תחת הנושאים הרלוונטיים. החומרים הנוספים מיועדים לאלו מכם. המעוניינים. ות להרחיב בנושאי הקורס וחלקם יידונו במהלך השיעורים. כמו כן, חומרים אלו נועדו לסייע לכם. בבחירת נושא העבודה המסכמת והם מציגים מגוון רחב של נושאים ומקרי בוחן בהם תוכלו להעמיק בכתבת העבודה.

*רשימת הקריאה עשויה להשתנות עד לפתיחת הסמסטר.

רקע היסטורי: הקולוניאליזם האירופי והמאבק לדה-קולוניזציה (שני שיעורים)

קריאת חובה:

גיניאו ר', (2012). הקולוניאליזם האירופי, אידיאולוגיה, מדיניות, התנגדות. האוניברסיטה הפתוחה. מבוא עמ' 7-22 ופרקים ז' וח' עמ' 183-238. https://lamda-openu-psik-io.bengurionu.idm.oclc.org/book?book_id=6174

חזן נ', השימשוני-יפה, נ' וקרן, א' (2002). קולוניאליזם ודה-קולוניזציה באפריקה. האוניברסיטה הפתוחה. פרק 5 מקולוניאליזם לעצמאות. עמ' 289-312. <https://lamda-openu-psik-io.bengurionu.idm.oclc.org/pdfViewerGlance/7402>

קריאה נוספת:

חזן נ', השימשוני-יפה, נ' וקרן, א' (2002). קולוניאליזם ודה-קולוניזציה באפריקה. האוניברסיטה הפתוחה. פרק 2 המשטרים הקולוניאליים אידיאולוגיה ומבנה. עמ' 38-73.

חזן נ', השימשוני-יפה, נ' וקרן, א' (2002). קולוניאליזם ודה-קולוניזציה באפריקה. האוניברסיטה הפתוחה. פרק 4 דה-קולוניזציה לאחר מלחמת העולם השנייה.

דה-קולוניזציה, האומנם? מחשבה פוסט קולוניאלית

קריאת חובה:

*Kinnvall, C. (2021). Postcolonialism. In Bigo, D., Diez, T., Fanoulis, E., Rosamond, B., & Stivachtis, Y. A. (Eds.). *The Routledge handbook of critical European studies*. pp. 72-84. Routledge.

*Hall, S. (2019). The West and the Rest: Discourse and Power. In *Stuart Hall Essential Essay Vol. 2: Identity and Diaspora*, D. Morley (Ed.), pp. 141-184. Duke University Press.

קריאה נוספת:

באבא, ה'. (1994). שאלת האחר: הבדל, אפליה ושיח פוסט-קולוניאלי. *תאוריה וביקורת*, 5, עמ' 144-157.

ממי, א' (2005). *דיוקן הנכבש ולפני כן דיוקן הכובש*. ון ליר והוצאת כרמל.

סעיד, א' (2000). *אוריינטליזם*, עם עובד. מבוא. עמ' 11-29.

ספיבק, ג'. צ' (1995). כלום יכולים המוכפפים לדבר? *תאוריה וביקורת*, 7. עמ' 31-66.

פאנון, פ' (2024) *עור שחור מסכות לבנות*. כתר ספרים.

Mignolo, W. D. (2010). Delinking: The rhetoric of modernity, the logic of coloniality and the grammar of de-coloniality. In W. D. Mignolo & A. Escobar (Eds.), *Globalization and the decolonial option* (pp. 303-368). Routledge.

Ngũgĩ, W. T. (1986). *Decolonising the mind: The politics of language in African literature*. James Currey. Chapter 1: The Language of African Literature. pp. 4-33.

מדה-קולוניזציה לניאו-קולוניאליזם : האינטרס האירופי באפריקה

קריאת חובה :

*נויברגר, ב'. (2011). צרפת ואפריקה : עוד מדינה אירופית או מעצמת על באפריקה? בתוך : *אפריקה ביחסים הבין-לאומיים*. האוניברסיטה הפתוחה. עמ' 74-101. <https://kotar-cet-ac-il.bengurionu.idm.oclc.org/KotarApp/Viewer.aspx?nBookID=102608026#76.851.6.default>

קריאה נוספת :

Chafer, T. (2024). *Françafrique*. In *Routledge Handbook of Francophone Africa* (pp. 43-56). Routledge.

Nkrumah, K. (1965). *Neo-Colonialism, the Last Stage of imperialism*. Thomas Nelson & Sons. Introduction pp. 4-12.

Emmanuel Macron's speech at the University of Ouagadougou, 28 November 2017
<https://www.elysee.fr/en/emmanuel-macron/2017/11/28/emmanuel-macrons-speech-at-the-university-of-ouagadougou>

Krupova, K., & Cech, L. (2020). A Neo-colonialist French Foreign Policy in Africa? Insights from Côte d'Ivoire. *Political Science Review*, 24(2), 291-317. <https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:0168-ssoar-69916-3>

ההפיכה הצבאית בניז'ר מאיימת על דריסת הרגל של צרפת במרכז אפריקה (09.08.2023). *הארץ*
<https://www.haaretz.co.il/news/world/africa/2023-08-09/ty-article-magazine/.premium/00000189-da6f-d81f-a7fb-feffc2510000>

המפגש (הפוסט) קולוניאלי באירופה : הגירה, זהות, אזרחות ושייכות (שני שיעורים)

קריאת חובה :

*Deplano V. (2020). Post-colonial migrants and the (re)making of Europe. In Laschi, G., Deplano, V., & Pes, A. (Eds.). *Europe between migrations, decolonization and integration (1945-1992)*. Routledge pp. 55-66.

*Yuval-Davis, N. (2006). Belonging and the politics of belonging. *Patterns of Prejudice*, 40(3), 197–214. <https://doi.org/10.1080/00313220600769331>

קריאה וצפייה נוספת :

Ashcroft, R. & Bevir, M. (2019). 2. British Multiculturalism after Empire: Immigration, Nationality, and Citizenship. In R. Ashcroft & M. Bevir (Ed.), *Multiculturalism in the British Commonwealth: Comparative Perspectives on Theory and Practice* (pp. 25-45). University of California Press.

Duyvendak, J. W., & Scholten, P. (2012). Deconstructing the Dutch multicultural model: A frame perspective on Dutch immigrant integration policymaking. *Comparative European Politics*, 14(3), 266–282.

Gilroy, P. (2004). Melancholia or conviviality: The politics of belonging in Britain. *Soundings*, 29(1), 35–46.

Streiff-Fénart, J. (2012). A French dilemma: Anti-discrimination policies and minority claims in contemporary France. *Comp Eur Polit* 10, 283–300 <https://doi.org/10.1057/cep.2012.14>

Sivanandan, A. (1981). From resistance to rebellion: Asian and Afro-Caribbean struggles in Britain. *Race & Class*, 23(2-3), 111-152.

Esajas. M. (2014). Beyond Blackface: Emancipation Through the Struggle Against Black Pete and Dutch Racism. In *Invisible Visible Minority: Confronting Afrophobia and Advancing Equality for People of African Descent and Black Europeans in Europe*. pp. 97-117.

McQueen, S. (Director). (2020). Small Axe: Education [Film]. BBC Films; Turbine Studios (קישור לצפייה בסרט במודל)

No More Blackface! Black Pete Tradition Divides the Netherlands
<https://www.youtube.com/watch?v=BkybhRGXQOU>

Enoch Powell's 'Rivers of Blood' speech: 50 years on
<https://www.youtube.com/watch?v=qjbZi2hTLVw>

צפייה בסרט בכיתה

Ly, L. (Director). (2019). Les Misérables [Film]. SRAB Films; Rectangle Productions; Lyly Films

המורשת הקולוניאלית של השיטור והמאבק נגד גזענות ממוסדת

Zauberman, R., & Lévy, R. (2003). Police, Minorities, And the French Republican Ideal. *Criminology*, 41(4), 1065–1100. <https://doi.org/10.1111/j.1745-9125.2003.tb01014.x>

קריאה וצפייה נוספת:

Bell, E. (2013). Normalising the exceptional: British colonial policing cultures come home. *Cahiers Du MIMMOC*, 10(10). <https://doi.org/10.4000/mimmoc.1286>

Blanchard, E. (2021). The Colonial Legacy of French Policing. In *Policing in France* J. de Maillard & W. G. Skogan (Eds.). pp. 39-53. Routledge.

Schneider. C.L. (2008). Police Power and Race Riots in Paris. *Politics & Society*, (36)1, 133-159.

McQueen, S. (Director). (2020). *Small Axe: Mangrove* [Film]. BBC Films; Turbine Studios.

The Murder That Changed a Nation - Stephen Lawrence Documentary

Ep 1: <https://www.youtube.com/watch?v=iFuniaRZnRM>

Ep. 2: <https://www.youtube.com/watch?v=BDfWSZj9u9U>

Ep. 3: <https://www.youtube.com/watch?v=46WALXebM6k>

לילה שלישי של מהומות: יותר מאלף עצורים בעימותים אלימים ברחבי צרפת (30.06.2023). כאן חדשות.
https://youtu.be/_2cqnkI78Dg?si=IYJ8pPEUuWIBi469

מקולסטון ללאופולד: זיכרון הקולוניאליזם והעבדות, דה-קולוניזציה של מרחב ההנצחה

קריאת חובה:

Moody J. (2021) Off the Pedestal: The Fall of Edward Colston. *Public History Review*, 28. 1-5.

Idesbald G. (2015) Colonial Streets and Statues: Postcolonial Belgium in the Public Space, *Postcolonial Studies*, 18(4), 397-409, DOI: 10.1080/13688790.2015.1191986

קריאה נוספת:

Sierp, A. (2020). EU Memory Politics and Europe's Forgotten Colonial Past. *Interventions*, 22(6), 686–702. <https://doi.org/10.1080/1369801X.2020.1749701>

Hall, S. (1999). Whose heritage? Un-settling "the heritage", re-imagining the post-nation. *Third Text*, 13(49), 3–13. <https://doi.org/10.1080/09528829908576818>

פסל ראשון של אישה שחורה הוצב בדנמרק: "צריך מונומנט כדי להיאבק בדיכוי." (אפריל 2018). <https://www.haaretz.co.il/gallery/art/2018-04-01/ty-article/.premium/0000017f-e1ac-d75c-a7ff-fdad80500000>

Cauty, A. [Arthur Cauty]. (2020, July 5). The Felling of Colston | a documentary on the Edward Colston statue & Black Lives Matter in Bristol [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=IIITjYvUrDo>

מדוע הסילבוס שלי לבן כל כך? זה-קולוניזציה של האוניברסיטה

מונטרוסו, א' (2004). ליקוי חמה. בתוך *הסימפוזיאל הגמורה*. הקיבוץ המאוחד עמ' 32-33.

Peters, M. A. (2018). Why Is My Curriculum White? A Brief Genealogy of Resistance. In *Dismantling Race in Higher Education: Racism, Whiteness and Decolonising the Academy*. J. Arday H. Safia Mirza (Eds.) pp. 253-270.

קריאה נוספת:

Priyamvada Gopal (2021): On Decolonisation and the University, *Textual Practice*, DOI: 10.1080/0950236X.2021.1929561

Emejulu A. (2018). *Decolonising SOAS: Another University Is Possible*. In *Rhodes Must Fall: The Struggle to Decolonise the Racist Heart of Empire*, R. Chantiluke, B. Kwoba, A. Nkopo (Eds.) pp 168-173. Zed Books.

Williams, L., Clark, I. and Sevenzo, S. (2018). Student Voices from Decolonise Sussex. In *Rhodes Must Fall: The Struggle to Decolonise the Racist Heart of Empire*, R. Chantiluke, B. Kwoba, A. Nkopo (Eds.) pp 179-185. Zed Books.

האם ניתן לפצות על העבר? הדרישה להכרה ופיצוי על עוולות הקולוניאליזם

Boehme, F. (2020). Reactive remembrance: The political struggle over apologies and reparations between Germany and Namibia for the Herero genocide. *Journal of Human Rights*, 19(2), 238–255. <https://doi.org/10.1080/14754835.2020.1727729>

קריאה נוספת:

פיקאטי, ת' (2023). *קיצור תולדות השוויון*. הקיבוץ המאוחד. פרק 4. סוגיית השילומים, עמ' 83-110.

Van der Speeten, K. (2021). Reparations for colonialism: what does Belgium owe its former colonies? An exploration of the possible Belgian State responsibility to make reparation for its colonial past with an assessment of different reparation forms. *Jura Falconis*, 57(2), 499–570.

van den Herik, L. (2012). Addressing 'Colonial Crimes' through Reparations? Adjudicating Dutch Atrocities Committed in Indonesia, *Journal of International Criminal Justice*, 10(3), 693–705.
<https://doi.org/10.1093/jicj/mqs033>

Njala, J. C. (2024). Restitution, Repatriation, and Reparation: Current Debates: Marejesho, Marudisho na Ulipaji fidia: Mijadala ya kiSasa. In *Routledge Handbook of Critical African Heritage Studies* (pp. 207-220). Routledge.

Otele, O. (2023, March 31). More than money: the logic of slavery reparations. *The Guardian*.
<https://www.theguardian.com/news/ng-interactive/2023/mar/31/more-than-money-the-logic-of-slavery-reparations>

CARICOM Ten Point Plan for Reparatory Justice <https://caricom.org/caricom-ten-point-plan-for-reparatory-justice/>

Adu, A. (2023, April 26). Rishi Sunak refuses to apologise for UK slave trade or to pledge reparations <https://www.theguardian.com/world/2023/apr/26/rishi-sunak-refuses-to-apologise-for-uk-slave-trade-or-to-pledge-reparations>

מלך הולנד התנצל על חלקה של מדינתו בעבדות: "מבקש מחילה" (01.07.2023). הארץ
<https://www.haaretz.co.il/news/world/europe/2023-07-01/ty-article/.premium/00000189-1284-dae1-afa9-1abd6fe60000>

קולצ'סטר, מ' (05.08.2020). העבר "המלוכלך" של אנגליה צף למעלה: צאצאי קהילת העבדים השחורים בליברפול דורשים חשבון נפש. גלובס
<https://www.globes.co.il/news/article.aspx?did=1001338187>

בר, נ' (29.03.2023). עבדות וסחר בבני אדם - התגלית שמטלטלת את העיתון השמאלי המוביל בבריטניה. ישראל היום.
<https://www.israelhayom.co.il/news/world-news/europe/article/13883553>

שיעור אחרון: דה-קולוניזציה מלב האימפריה (?) - סיכום ומחשבות לעתיד

Iyer, P. Do Not Colonize Decolonization. *Peace and Justice Studies Association*
<https://www.peacejusticestudies.org/chronicle/do-not-colonize-decolonization/>